

scrise de mână, fapt care a fost semnalat de autor prin utilizarea caracterelor italice, ordonarea strict cronologică a documentelor, modalitatea de indicare a datei și localității de proveniență, păstrarea grafiei originale, intervențiile minimale în text, respectarea chiar și a dispunerii secvențelor grafice în pagină, a distanțelor dintre rânduri).

De asemenea, lucrarea beneficiază și de o prefață în limba germană (p. 56-60), care corespunde doar parțial cu preambulul în limba română (p. 5-10) și care poate constitui un punct de plecare în informarea cercetătorilor străini, îndeosebi germani, asupra subiectului, în general, și a cărții, în special.

În concluzie, acest volum de documente ilustrează, în pofida multiplelor lipsuri și erori pe care le-am semnalat mai înainte, modul în care a funcționat germanofobia ca politică a statului român, teroarea la care a fost supusă minoritatea germană în România de către trupele sovietice și autoritățile civile și militare românești în acei ani, tragedia colectivă a minorității germane (care a culminat cu internarea multor zeci de mii de etnici germani în detașamente și lagăre de muncă forțată și/sau deportarea lor în URSS), membrii acesteia fiind primele victime ale regimului comunist din România, cărora, în numele urii și al răzbunării criminale staliniste, le-au fost încălcate cele mai elementare drepturi și libertăți fundamentale.

Gabriel Catalan

Liliana Corobca, *Epurarea cărților în România (1944-1964) Documente*, București, Editura Tritonic, 2010, 380 p.

Cartea Liliane Corobca este, în primul rând, o ediție de documente din fondurile Arhivelor Naționale Istorice Centrale. Este vorba de o ediție al cărei merit principal constă în sistematizarea și în restituirea de o manieră științific semnificantă a unei părți mai puțin cunoscute din istoria comunismului românesc. Dacă despre crearea Fondului Special de carte, respectiv despre listele cărților interzise cele mai importante informații se cunosc deja, grație contribuției unor istorici precum Doru Radosav, István Kiraly, Ionuț Costea, Paul Caravia, dacă despre aspecte punctuale ale funcționării cenzurii comuniste au mai scris Răduț Bâlbăie, Marian Petcu, Bogdan Ficeac, evoluția istorică a instituțiilor cenzurii în România sovietizată nu a făcut, până în prezent, obiectul unui studiu sistematic. Liliana Corobca realizează acum un astfel de studiu, atât direct, în introducerea volumului său de documente, cât și indirect, prin modul de selecție și de organizare a documentelor reproduse în carte. Astfel, istoria unei instituții precum Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor apare, la capătul lecturii Liliane Corobca, incomparabil mai inteligibilă decât au reușit să o facă autori precum Marin Radu Mocanu, al cărui pionierat este grefat semnificativ de stilul prolix și de lipsa de sistem în alegerea surselor documentare.

“Epurarea cărților în România (1944-1964). Documente” este împărțită de editoare în trei mari capitole tematic-cronologice: I. Primele măsuri privind “defascizarea”. Rolul Comisiei Aliate de Control și al cenzorilor sovietici; II. Panorama epurărilor din anii 1948-1951; III. Evoluția procesului de “purificare” a publicațiilor. Controlul Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor.

În studiul introductiv, autoarea face o interesantă și utilă paralelă între instituirea și evoluția organizatorică a instituțiilor cenzurii în URSS și impunerea modelului analog în

România satelitizată. Această punere în perspectivă permite urmărirea etapelor de trecere de la epurarea publicațiilor pe criterii “ideologice”, de neconformitate cu viziunea bolșevică asupra organizării statului și a societății, la epurarea pe criterii politice, ținând de ajustările raporturilor de forțe în interiorul PCUS și de necesitatea eliminării lucrărilor foștilor lideri ai partidului, căzuți în dizgrație, pentru a prezerva aparența de soliditate funcțională a sistemului sovietic.

Acest model se aplică, cu unele diferențe minimale ce țin de context, și în cazul României, începând cu luna noiembrie 1944. Primul cuvânt de ordine al epurării publicațiilor este “defascizarea”. Sub sigla Comisiei Aliate de Control, primele instrucțiuni legate de cenzurarea unor periodice sunt elaborate, de fapt, de către reprezentanți ai URSS recuperați ulterior ca și consilieri pentru implementarea instituțiilor cenzurii comuniste în România. Următoarea etapă din istoria epurării cărților în România este aceea a “eliminării rămășițelor culturii burgheze”. În această etapă, instituțiile cenzurii sunt deja funcționale și beneficiază de aportul unor funcționari autohtoni, comuniști sau vremelnici recuperați dintre cenzorii vechiului regim. Cea de-a treia etapă începe după moartea lui Stalin și are ca obiectiv principal eliminarea din biblioteci, librării și anticariate a cărților devenite neconvenabile ideologic, a autorilor căzuți în dizgrație, a numelor unor foști lideri PMR deveniți opozanți ai lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Despre cea de-a patra etapă, care se prefigurează de pe la începutul anilor '60 și care va dura, cu mici ajustări de strategie, până la sfârșitul regimului comunist în România, Liliana Corobca nu amintește decât în treacăt, dat fiind că aceasta nu intră decât foarte puțin în decupajul cronologic al volumului său de documente. Observațiile pe care le face referitor la această a patra perioadă aruncă însă o lumină importantă asupra funcționării mecanismului cenzurii în anii '60-'80. Se precizează, astfel, că această perioadă este caracterizată prin dispariția din documentele oficiale a “etaloanelor” cât de cât precise referitoare la condițiile în care o publicație trebuia înlăturată din accesul public, ceea ce permite instituirea arbitrariului instituțiilor de cenzură. La rândul său, organizarea instituțională a cenzurii este bulversată odată cu dispariția oficială a Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor (transformată, în 1975, în Comitet pentru Presă și Tipărituri, desființat și el în 1977). Acest moment nu coincide însă cu slăbirea cenzurii asupra publicațiilor, ci doar cu trecerea de la cenzură la “autocenzură” care reprezintă acum o sarcină a editurilor, supervizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Așa cum observase la începutul lucrării sale referindu-se la cenzura din URSS, autoarea surprinde și în cazul românesc trecerea treptată de la controlul oficial recunoscut și reglementat asupra libertății cuvântului la generalizarea ipocriziei în sistemul cenzurii, respectiv practicarea unei cenzuri cu atât mai stricte, cu cât nu mai este oficial recunoscută de regimul politic comunist. Aceeași autoare identifică în studiul său introductiv (p. 49) o evoluție cronologică în trei timpi a logicilor de funcționare a cenzurii: control-“supracontrol”-autocontrol.

În ceea ce privește conținutul noțiunii însăși de “epurare” a cărților, fără a încerca o periodizare la fel de riguroasă, Liliana Corobca surprinde alternanța momentelor când “epurarea” a coincis cu distrugerea fizică a publicațiilor indezirabile (arderea efectivă a unor publicații, uneori în cantități mari; cf. p. 41) cu momentele când acestea – mai ales atunci când era vorba de manuscrise valoroase – sunt ascunse de ochii cititorului, dar nu și distruse fizic. Așa cum remarcă autoarea, apariția Fondului Special de carte este o realitate târzie, care intervine în cea de-a doua fază a “epurării” publicațiilor și care are în ansamblu

– chiar dacă această constatare poate părea un paradox – un rol benefic, împiedicând distrugerea fizică a cărților vizate de cenzură. Între politica de ardere a cărților și aceea de eliminare a lor din rafturile aflate la dispoziția publicului a existat și o strategie intermediară, la fel de nocivă: mutilarea publicațiilor, inclusiv a unor manuscrise rare, prin decuparea ilustrațiilor, respectiv a unor nume și fraze considerate neconvenabile politic.

Documentele prezentate de Liliana Corobca surprind adeseori reacțiile individuale ale actorilor implicați în vastul proces de epurare a cărților, de la excesul de zel al unor cenzori pe cât de ignoranți, pe atât de vigilenți la rezistența, deschisă ori doar pasivă, a unor bibliotecari pasionați de profesia lor.

“Cărțile îmbătrânesc repede”, scria într-un raport din 1929 Nadejda Krupskaja pentru a justifica necesitatea unor noi instrucțiuni de epurare a publicațiilor. Una dintre primele victime ale acestor noi instrucțiuni era Troțki însuși, fondatorul *Glavlit*-ului, ale cărui opere trebuiau eliminate din biblioteci odată cu amintirea prezenței sale în istoria statului sovietic. În România, lucrurile s-au petrecut de o manieră similară cu scrierile Anei Pauker, ale lui Lucrețiu Pătrășcanu, ale lui Miron Constantinescu. La fiecare nouă turnură a liniei oficiale a Partidului, cei care nu mai corespundeau noilor exigențe ideologice erau astfel șterși din amintirea publică. Fiecare scriitor autoexilat în afara României comuniste devenea în interior o non-existență, iar cărțile sale trebuiau eliminate din biblioteci. Concluzia care se impune la sfârșitul lecturii volumului Liliane Corobca este aceea că epurarea cărților în perioada comunistă a fost, în fond, o altă manifestare a vastei utopii de control asupra minților pe care regimurile comuniste, începând cu cel sovietic, au crezut-o până la sfârșitul existenței lor realizabilă.

Alina Pavelescu

Elite comuniste înainte și după 1989, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, vol. II, Iași, Polirom, 2007, 302 p.

Volumul constituie o culegere de studii remarcabilă prin documentare, structurare și mai ales prin tematică, în contextul în care analiza (identificarea, descrierea, compararea) elitelor comuniste și postcomuniste reprezintă un subiect important și nou pentru România. În Europa Centrală aceasta era o temă privilegiată, în timp ce în România ea nu a fost abordată nici înainte de 1989, nici după, deoarece evoluția științelor politice era blocată, accesul la arhivele PCR limitat, iar cazul românesc se dovedea a fi aparte, dificil de studiat.

Așa cum precizează clar titlul, lucrarea integrează studii privind evoluția elitelor în epoca regimului comunist și în perioada postcomunistă, iar articolele ample, organizate metodic și demonstrativ transmit numeroase informații din arhive, din surse foarte diverse.

Lucrarea începe cu un studiu comparative datorat lui Laurențiu Ștefan, vizând recrutarea elitelor în perioada guvernelor dejiste și ceașiste, în special în anii '60, considerați o “paranteză liberală” între cele două conduceri autocratice: Gheorghe Gheorghiu-Dej în anii '50 și Nicolae Ceaușescu în anii '70 și '80. Studiul este clar, detaliat, integrând și numeroase tabele demonstrative. Obiectivul este evidențierea **legitimității în sistemul comunist**, a rolului tehnocraților în cadrul elitelor politice comuniste din România anilor '60, în esență autorul dorind să demonstreze că **deteriorarea** elitelor politice

constituie o cauză a crizei economice și politice. Ca urmare, sunt analizate perioadele 1952-1965 și 1965-1974, în elita guvernamentală fiind integrați cei care au fost membri ai guvernului mai mult de patru ani. Activități esențiale au fost: identificarea tehnocraților (intelectualii, unii erau la conducerea ministerelor economice) prin verificarea trecutului academic, delimitarea pozițiilor politice de cele nepolitice, stabilirea politicienilor-tehnocrați (persoane cu responsabilități politice în guvern și cu rol economic), a tehnocraților "schimbători" (categorie provizorie), analizarea carierei de partid a elitei guvernamentale. În sistemul comunist, elitele politice provin din **partid** și **guvern**, cercetarea orientându-se mai ales asupra elitei guvernamentale. În vremea lui Dej, de exemplu, sunt identificate 17 persoane cu duble responsabilități, în partid și în guvern, dar cei mai mulți aveau putere doar în partid sau guvern.

În anii '50, Gheorghiu-Dej a încurajat rolul politic al muncitorilor, iar în anii '60, a promovat intelectualii, tehnocrații. Gheorghe Gheorghiu-Dej și prim-ministrul său, Ion Gheorghe Maurer, au deschis treptat instituțiile centrale intelectualilor și tehnocraților. Dej a susținut la început o elită guvernamentală dominată de politicieni, crescând treptat rolul tehnocraților: $8/25 = 32\%$, în timp ce la Ceaușescu numărul lor a scăzut la 26% ($5/25$). După moartea lui Dej, elita sa guvernamentală a fost decimată, Ceaușescu, de teama concurenței, constituind o nouă elită, mult mai politizată, care s-a suprapus într-o măsură mai mare cu elita de partid. În concluzie, modelele de recrutare au fost diferite, dar au avut și asemănări, astfel la început s-a mers pe aducerea în funcțiile politice a unor oameni de încredere. Gheorghiu-Dej a favorizat stabilitatea și durabilitatea guvernamentală, în timp ce Ceaușescu a promovat instabilitatea, politizarea guvernului, scăderea proporției și rolului tehnocraților, dese schimbări de guvern (rotația cadrelor).

Un alt studiu, semnat de Ruxandra Ivan, își propune descoperirea unor răspunsuri la probleme precum: relaționarea dintre aparatul de partid și de stat, mijloacele prin care partidul a controlat statul, poziția nomenclurii – liant între aparatul de stat și cel de partid. S-a cercetat situația elitelor Ministerului de Externe, pe baza documentelor descoperite la ANIC, cele de la Arhiva Ministerului de Externe nefiind accesibile. Comuniștii au epurat personalul din Ministerul de Externe, au eliminat diplomații de profesie. Astfel, necesarul de cadre era foarte mare: din 349 posturi în străinătate erau ocupate doar 155, angajările, atât în posturi diplomatice, cât și în cele administrative, fiind însă hotărâte de către partid. În acest domeniu, din 1950 un rol important l-au avut Secția Cadrelor de Partid din Exterior [SCPE] și Secția de Relații Externe a CC al PCR. Un diplomat, dar și un angajat obișnuit al ministerului, trebuia să îndeplinească următoarele criterii: să provină dintr-un mediu social agreeat de partid (întreprinderile mari, organizațiile de mase, cadrele de partid), să fie descoperit și selecționat de SCPE, să fie verificat de aceasta și să urmeze un curs timp de o lună la minister. Apoi urma să fie propus la o funcție și aprobat sau nu de către Secretariatul CC al PCR. Astfel a fost deprofesionalizat acest minister, iar unele din atribuții sale au fost preluate de Secția de Relații Externe a CC al PMR. Aceasta avea inițial doar rolul colaborării cu partidele frățesti și propaganda în străinătate, apoi și "pregătirea cadrelor pentru munca în străinătate", verificarea convențiilor culturale internaționale, identificarea direcțiilor de politică externă. Marile decizii, numirile în posturi, erau luate desigur de către Biroul Politic al CC. Așadar, ministerul nu putea decide asupra personalului său diplomatic, nici asupra politicii sale. De reținut că nu se poate vorbi de concurență sau colaborare între instituțiile statului și organele de partid, mai sigur fiind

vorba de o suprapunere sau parazitare a statului de către partid sau chiar o înlocuire.

Lucrarea prezintă și o analiză temeinică privind recrutarea cadrelor superioare de penitenciar comuniste, care trebuia să provină din medii sociale specifice, cu o pregătire școlară slabă și să se perfecționeze la locul de muncă. Aceste informații sunt probate de arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor, prin dosare profesionale și alte documente din sistemul penitenciar.

Aflăm astfel care sunt documentele ce compun un “dosar profesional”: fișa personală, foaia de serviciu, jurământul militar, angajamentele, foaia de notare, caracterizările de serviciu, nota-raport, referatul de cadre, nota de relații, referințele, autobiografia, fișa de înlocuitor, fișa de evidență și alte numeroase documente (fotografii, carnet de muncă, caziere, tabele cu toate rudele ofițerului ș. a.), așadar un impresionant edificiu descriptiv. Evident, erau stabilite și atribuțiile comandanților și loțiitorilor de penitenciar, ele fiind delimitate pe grade, adică pentru comandant/director, loțiitor pentru pază și regim, loțiitor pentru servicii, loțiitorul politic, primul gardian. Recrutarea cadrelor superioare de penitenciar evidențiază că mediul de proveniență majoritar (75%) era cel rural, cei mai mulți erau muncitori și țărani, majoritatea (91%) erau membrii PMR/PCR și UTM/UTC, studiile civile erau inferioare (40% nu absolviseră mai mult de șapte clase primare), în timp ce studiile militare erau obligatorii pentru cei care intrau în Ministerul de Interne (aproape jumătate dintre cei 100 de ofițeri analizați ajungând la gradul de colonel), precum și cele de reciclare. În final, autorii (Marius Stan, Mihai Burcea și Mihail Bumbes) exemplifică prin două fișe-tip de dosare profesionale ca studii de caz, care oferă o imagine detaliată a variabilelor sistemului penitenciar comunist extreme de represiv din România.

Cristina Roman prezintă o imagine a istoriei facțiunilor din interiorul elitei PCR între 1944 și 1952. Începe cu descrierea perioadei 1921-1944 din istoria Partidului Comunist din România, creație artificială, o secție națională a Cominternului. În timpul celui de-al doilea război mondial, se delimitează trei facțiuni: Comitetul Central, în ilegalitate, condus de Ștefan Foriș; “Centrul din închisori” condus de Gheorghe Gheorghiu-Dej; Biroul pentru emigranții români de la Moscova, coordonat de Ana Pauker. După anul 1944, se detașează și alte personalități dintre comuniști, precum Vasile Luca (activist sindical, de origine maghiară), Dumitru Coliu (șef al Comisiei Controlului de Partid al PMR, bulgar de origine), Leonte Răutu (basarabean, ideolog, preferat al Anei Pauker). Ultimele două facțiuni s-au unit după 23 august 1944, iar Ștefan Foriș a fost ucis. În 1944-1945 strategiile partidelor comuniste din Europa Centrală și de Est erau coordonate și impuse de Moscova, astfel Andrei Vișinski, prim comisar adjunct pentru afaceri externe al URSS, l-a determinat pe regele Mihai să accepte un guvern dominat de comuniști. La 16 octombrie 1945 a avut loc prima conferință națională a PCdR, unde s-a adoptat un nou statut, partidul schimbându-și numele și devenind PCR, iar în 1947 comuniștii forțând scindarea PSD din România care s-a unit astfel cu PCR. În anii 1944-1945 erau lideri comuniști mai puternici ca Dej, precum Emil Bodnăraș, Vasile Luca, dar în ianuarie 1945 Stalin l-a desemnat secretar general al PCR pe Gh. Gheorghiu-Dej. Acesta a promovat o politică de epurare a PCR, susținută de Stalin, și și-a eliminat treptat toți rivalii: “gruparea deviaționistă Pauker-Luca-Georgescu” (considerați vinovați de eșecurile politicii economice, au fost anihilați în 1952), Lucrețiu Pătrășcanu (arestat în 1948 și executat în 1954).

Trecerea către perioada postcomunistă se face cu George Mink și Jean-Charles Szurek care prezintă o **anchetă colectivă** bazată pe interviurile unor foști nomenclaturiști din Europa de Est, mai precis din Polonia, Ungaria, Rusia și Republica Cehă. Tendințele manifestate în aceste țări au fost: stoparea ascensiunii unei părți importante a fostei elite (aproape 20% în Polonia și Ungaria și 9,4% în Rusia din nomenclatură a ieșit la pensie) și afluxul nomenclaturii spre constituirea de întreprinderi private. Ei definesc nomenclatura ca “lista nominală și confidențială a posturilor de încadrare, de sus în jos, a vieții sociale și politice, așa cum le stabilise partidul”. Procesul de conversie a nomenclaturii este descris integrând un **centru al sistemului** (se evidențiază o creștere a importanței criteriului de competență pentru posturile conducătoare și o acceptare a economiei de piață), “o nomenclatură «inițiată» în cadrul legislativ al «autoaproprierii»” (în 1988 și 1989 în Ungaria și Polonia au fost votate legi care permiteau nomenclaturii economice să intre în posesia activelor întreprinderilor) și **masa nomenclaturii** (directorii în comunism, antreprenorii în capitalism). Studiul descrie diversitatea traiectoriilor și a motivațiilor fostei nomenclaturi: antreprenoriatul voluntar, de nevoie, cazul SRI-urilor, strategii simple și complexe, crearea unor noi identități: social-liberali (Polonia), social-democrați (Ungaria).

Aceeași tematică – situația politică a fostei elite comuniste în perioada postcomunistă –, bazată pe foarte multe izvoare contemporane (declarații, proclamații, programe, doctrine, rapoarte, interviuri, lucrări memorialistice ș. a.), dar în alt spațiu – România – adoptă Raluca Grosescu. Astfel, sunt analizate fostele elite, care se regăsesc la conducerea noilor partide, dar nu în majoritate. Astfel, fosta nomenclatură comunistă apare integrată în noile organizații politice: Frontul Salvării Naționale (continuat de Partidul Democrat și Partidul Social Democrat), Partidul România Mare, Partidul Socialist al Muncii, Partidul Unității Naționale din România, Partidul Democrat Agrar din România și Uniunea Democrată a Maghiarilor din România, în vreme ce Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc au evitat fosta nomenclatură până în 2000. Autoarea realizează un tablou al evoluției acestor partide, marcând la fiecare traseu conversiei: PSD (principala moștenitoare a FSN, istoria unei convingeri progresive către social-democrație, uitarea trecutului, etatism economic și reticentă față de economia de piață), PD (aripa Petre Roman din FSN, valorizarea imediată a social-democrației, pentru o economie de piață, o politică a duplicității în raport cu trecutul), PDAR (promovare a ideii că dezvoltarea agriculturii este principala formă de progres a economiei române), PSM (un exemplu al eșecului stângii radicale din România, în condițiile absenței grupării reformiste, înghițit de PSD), PRM (naționalism extrem și democatofobie, denunțare a comunismului exogen și susținere a comunismului național, pronunțare pentru un capitalism popular, etatism și naționalism economic, antioccidentalism), PUNR (naționalism și capital minimal), UDMR (apărarea drepturilor etnice, anticomunism).

În concluzie, autoarea remarcă diversitatea traiectoriilor de conversie politică a fostei nomenclaturi din România și delimitează o taxonomie a partidelor acesteia: **antireformiști nostalgici** (PRM, PSM și PUNR), **reformiști minimaliști** (FSN/PDSR, PDAR) și **reformiști maximaliști** (UDMR).

Lucrarea cuprinde și un studio aparținând Alexandrei Ionașcu, dedicat analizei elitelor guvernamentale, mai precis a elitei executive postcomuniste, plecând de la o realitate: în România după 1989 nu a existat nicio elită revoluționară, radicală, orientată spre reforme, așa că tot vechea clasă dominantă a negociat schimbarea de regim. În cazul

României nu se poate vorbi de o reînnoire a elitei, ci o reconfigurare a nivelului instituțional – cam precară într-o democrație funcțională. Comunismul românesc este clasificat ca o formă de comunism patrimonial, de tip sultanist, cu relații clienteliste. Se produce instabilitate guvernamentală și a personalului guvernamental (cu cât cabinetele sunt mai de durată cu atât crește proporția remanierii personalului). Lucrarea analizează fenomenul stabilizării elitelor, prin rotația cadrelor, atât în executivile românești comuniste cât și în cele postcomuniste. Deși se păstrează unele mecanisme comuniste, acestea se atenuează, iar membrii elitei se schimbă treptat. Așadar trecutul istoric comunist apare ca un element încorporat în noua putere democratică postcomunistă.

Funcționarea Academiei “Ștefan Gheorghiu” a reprezentat un subiect prin care se reconstituie imaginea corectă a mobilității elitelor actuale din România și a resurselor importante ale acestui proces. Este vorba de o imagine de ansamblu a mobilității elitelor înainte și după 1989. Sunt analizate funcțiile Academiei “Ștefan Gheorghiu” ca loc obligatoriu pentru formarea de lideri și ca școală de elită. După un scurt istoric al Academiei “Ștefan Gheorghiu” (creată în martie 1945 odată cu instalarea regimului comunist în România, desființată prin hotărâre guvernamentală în ianuarie 1990, după ce, din 1977, deținea monopolul în trei domenii: sociologie, comerț exterior și jurnalism), sunt comentate funcțiile, rolurile acesteia, precum acțiunea de a instrui și a produce elite, în sensul de cadre de implementare a politicii partidului, de a realiza legătura dintre producție și educație, de a informa prin biblioteci, laboratoare, centre. Mihăiță Lupu realizează și o analiză SWOT evidențiindu-se punctele tari, punctele slabe, oportunitățile, temerile momentului 1990 când Academia a fost închisă. Patrimoniul Academiei “Ștefan Gheorghiu”, bibliotecile au fost preluate de noile facultăți de sociologie-psihologie și de jurnalism. Până în anul 2007 nu se realizase încă o recuperare a istoriei Academiei “Ștefan Gheorghiu”, ea nefiind nici discreditată oficial, nici reabilitată prin asumarea minusurilor și plusurilor funcționării ei.

Păstrând tematica, lucrarea se încheie prin recenzarea unor articole recente despre istoria elitelor din România.

Bibliografia – decurgând din notele de subsol – este reprezentativă, bogată în documente din Arhivele Naționale Istorice Centrale (fondul CC al PCR, secțiile Cămară, Relații Externe, Cadre), din Administrația Națională a Penitenciarelor (fond Secretariat, Serviciul Cadre și Învățământ) unele redată integral în anexele studiilor. Sunt utilizate și ziare – “Monitorul Oficial”, “Scântea”, “Dimineața”, “Socialistul”, “Jurnalul Național”, surse online, interviuri, lucrări memorialiste, fragmente din legi, proclamații, statute, rapoarte, declarații, comunicate, hotărâri, discursuri, programe, regulamente, numeroase lucrări istorice autohtone și străine recent publicate.

În concluzie, lucrarea “Elite comuniste înainte și după 1989” oferă numeroase informații, analize, ipoteze, opinii, statistici, prin care rămâne un punct de reper valoros în istoriografia românească privind elitele.

Monica Negru